

पीक पेरणीची माहिती भ्रमणध्वनी वरील ॲप द्वारा (Mobile App) गा.न.नं. १२ मध्ये नोंदविण्यासाठी स्वतः शेतकऱ्यांनी उपलब्ध करून देण्याचा पथदर्शी कार्यक्रम राबविणे व त्यासाठी कार्यपद्धती निश्चित करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
महसूल व वन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: जमीन-२०१८/प्र.क्र. ९२/ज-१अ
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : १० सप्टेंबर, २०१८

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६, महाराष्ट्र जमीन महसूल नियमपुस्तिका (खंड-४) भाग -दोन महाराष्ट्र राज्यातील ग्राम पातळीवरील महसूली लेखांकन पद्धती, महाराष्ट्र जमीन महसूल अधिकार अभिलेख आणि नोंदवहया (तयार करणे व सुस्थितीत ठेवणे) नियम, १९७१ यामधील तरतुदीनुसार राज्याच्या ग्रामीण क्षेत्रात ग्राम पातळीवर महसूली लेखे ठेवण्याकरिता विविध गाव नमुने व दुर्यम नोंदवहया विहित करण्यात आलेल्या आहेत. यामधील गाव नमुना नं. ७ हा “**अधिकार अभिलेख**” विषयक असून गाव नमुना नं. १२ हा “**पिकांची नोंदवही**” ठेवण्यासंदर्भात आहे. उक्त नमूद नियमपुस्तिकेतील, “**गा.न.नं ७-१२ संबंधी खुलासा (अधिकार अभिलेख आणि पिकांची नोंदवही)**” या शीर्षाखाली प्रकरणामध्ये या एकत्रित नमुन्यावरील सर्वसाधारण सूचना तसेच पीक नोंदवहीमधील नोंदी घेण्या संदर्भातील कार्यपद्धती नमूद केलेली आहे. त्यानुसार, सध्या गाव नमुना नं. १२ मधील पिकांच्या नोंदी या संबंधित तलाठी यांनी घ्यावयाच्या असून, गावभेटी नंतर, सदर नोंदी चुकीच्या आढळल्यास, त्या दुरुस्त करण्याबाबतचा अधिकार मंडळ निरीक्षक किंवा त्याहून वरिष्ठ असलेल्या अधिकारी यांना आहे. तसेच सध्या गा.न.नं. १२ मधील पिकांच्या नोंदी या संबंधित तलाठी हे पीक पेरणी अहवालाच्या नोंदी घेतात.

क्षेत्रीय स्तरावरून पीक पेरणी अहवालाचा Real time crop data संकलित होण्याच्या दृष्टीने, तसेच, सदर data संकलित करताना पारदर्शकता आणणे, पीक अहवाल प्रक्रीयेत शेतकऱ्यांचा सक्रीय सहभाग घेणे, कृषी पतपुरवठा सुलभ करणे, पीक विमा आणि पीक पाहणी दावे निकाली काढण्याची प्रक्रिया सुलभ करणे, नैसर्गिक आपत्तीमुळे पिकांचे नुकसान झाल्यास अचूक भरपाई आणि योग्य प्रकारे मदत करणे शक्य व्हावे इत्यादी उद्देशाने पीक पेरणीबाबतची माहिती भ्रमणध्वनी वरील ॲप द्वारा (Mobile App) गा.न.नं. १२ मध्ये नोंदविण्याची सुविधा

शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने टाटा ट्रस्ट्स यांनी एक आज्ञावली (Farmer friendly App) विकसित केली आहे. त्यानुसार मौजे करंजपाडा, ताळुका वाडा, जिल्हा पालघर येथे प्रायोगिक तत्त्वावर सदर आज्ञावलीचा वापर करून उत्सुक शेतकऱ्यांनी त्यांच्या स्मार्ट भ्रमणध्वनीमध्ये या आज्ञावली ची (Farmer friendly App) स्थापना करून पीक अहवालाची नवीन पद्धत उत्साहाने स्विकारली आहे. त्यामुळे, प्रायोगिक तत्त्वावर, राज्याच्या निवडक तालुक्यांमध्ये सदर आज्ञावलीनुसार गा.न.नं. १२ मध्ये पीकाची माहिती शेतकऱ्याने उपलब्ध करून देण्याबाबतचा पथदर्शी कार्यक्रम राबविणे व त्यासाठी कार्यपद्धती निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

उपरोक्त पार्श्वभूमीवर, स्वतः शेतकऱ्यांनी पीक पेरणी बाबतची माहिती गा.न.नं. १२ मध्ये नोंदविण्यासाठी टाटा ट्रस्ट्स ने विकसित केलेल्या भ्रमणध्वनी वरील ॲप द्वारा उपलब्ध करून देण्याबाबतचा पथदर्शी कार्यक्रम टाटा ट्रस्ट्स च्या आर्थिक, तांत्रिक व इतर अनुषंगिक बाबींच्या सहाय्याने व सहकार्याने राज्याच्या निवडक तालुक्यात **प्रायोगिक तत्त्वावर** राबविण्याच्या दृष्टीने शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे :-

१. सदर पथदर्शी कार्यक्रम टाटा ट्रस्ट्स च्या सहकार्याने / मदतीने, त्यांनी विकसित केलेल्या आज्ञावलीद्वारे खालील ६ तालुक्यांमध्ये राबविण्यात येईल.

अ.क्र.	तालुका	जिल्हा	महसूली विभाग
१	कामठी	नागपूर	नागपूर
२	अचलपूर	अमरावती	अमरावती
३	फुलंब्री	औरंगाबाद	औरंगाबाद
४	दिंडोरी	नाशिक	नाशिक
५	बारामती	पुणे	पुणे
६	वाडा	पालघर	कोकण

२. सदर पथदर्शी कार्यक्रम उक्त नमूद तालुक्यांत राबविण्याबाबत टाटा ट्रस्ट्स आणि महाराष्ट्र शासन यांच्यात “सामंजस्य करार”(M.O.U.) करण्यात आला आहे.
३. सदर पथदर्शी कार्यक्रम राबविताना महसूल विभाग, जमाबंदी आयुक्त, राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र (NIC) पुणे, माहिती व तंत्रज्ञान उपविभाग, कृषी विभाग, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय आणि टाटा ट्रस्ट्स यांच्या भूमिकेबाबतचा तपशील सोबतच्या “परिशिष्ट - अ” मध्ये जोडला आहे.

४. सदर पथदर्शी कार्यक्रमांतर्गत पीक पेरणी अहवाल नोंदविण्यासाठी नवीन प्रणालीमध्ये, शेतकऱ्यांनी भ्रमणध्वनी वरील अँप द्वारा स्वतः माहिती उपलब्ध करून देण्याची कार्यपद्धती (Procedure of Self Reporting of Crops by farmers) सोबतच्या “परिशिष्ट-ब” मध्ये नमूद केली आहे.
५. उक्त नमूद तालुक्यांशी संबंधित सर्व महसूली प्राधिकारी व अधिकारी यांनी या कामासाठी टाटा ट्रस्ट्स च्या नियुक्त अधिकारी व कर्मचारी यांच्या सहकार्याने सदर पथदर्शी कार्यक्रम यशस्वी पद्धतीने राबविण्याची खबरदारी व दक्षता घ्यावी.
६. राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र, पुणे, यांनी मागील तीन कृषी वर्षाचा गाव नमुना नं.१२ मधील नोंदविलेला (record केलेला) तपशील टाटा ट्रस्ट्स यांच्या नामनिर्देशित सल्लागारांकडे तातडीने editable soft copy मध्ये उपलब्ध करण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८०९१०१५४३१७४०१९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुनिल कोठेकर)
शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

- १) मा.राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव, मुख्यमंत्री सचिवालय, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ४) मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ५) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ७) अपर मुख्य सचिव (कृषि), कृषि विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.
- ८) महालेखापाल (लेखापरीक्षा) (लेखा व अनुज्ञायेता), महाराष्ट्र राज्य, मुंबई/नागपूर
- ९) अपर मुख्य सचिव (महसूल) यांचे वि.का.अ./स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
- १०) प्रधान सचिव, विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.

- ११) सर्व विभागीय आयुक्त.
- १२) जमाबंदी आयुक्त व संचालक, भूमि अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १३) सर्व जिल्हाधिकारी/अपर जिल्हाधिकारी.
- १४) राज्य सुचना विज्ञान अधिकारी (एस.आय.ओ.), राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र (NIC), ११ वा मजला, नवीन प्रशासकिय इमारत, मादाम कामा रोड, मुंबई-३२.
- १५) वरिष्ठ तांत्रिक संचालक, एन.आय.सी.,पुणे
- १६) माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय,मुंबई-३२.
- १७) सह सचिव / उप सचिव (ज-१/ज-१अ/ल-१), महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- १८) मंत्रालयीन सर्व प्रशासकीय विभाग,
- १९) “ज” समूहातील सर्व सहसचिव/उपसचिव/कक्ष अधिकारी, महसूल व वन विभाग, मुंबई.
- २०) श्री.जयंतकुमार बांठिया, माजी मुख्य सचिव,
- २१) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, टाटा ट्रस्टस, वल्ड ट्रेड सेंटर, २६ वा मजला, सेंटर वन इमारत, वल्ड ट्रेड सेंटर, मुंबई-४०० ००५
- २२) श्री.आर वेंकटरमणन मैनेजिंग ट्रस्टी, टाटा ट्रस्ट, वल्ड ट्रेड सेंटर, २६ वा मजला, सेंटर वन इमारत, वल्ड ट्रेड सेंटर, मुंबई-४०० ००५
- २३) निवड नस्ती (कार्यासन ज-१अ)

****

“जोडपत्र -अ”

(Annexure – A)

Roles and responsibilities of Government Department And Tata Trusts for effective implementation of pilot project

Revenue Department

1. Issue of Govt. Orders to take up the pilot project in the selected 6 Tahsils mentioned below.

Sr.	Selection of Tahsil	No. of Khatedars	No. of Villages
1	Pune - Baramati	77755	117
2	Nagpaur - Kamthi	39150	77
3	Palghar – Wada	55910	172
4	Amrawati - Achalpur	54638	185
5	Nasik – Dindori	64372	128
6	Aurangabad - Fhulumri	27720	90
Total		3,19,545	769

2. Suitable instructions to be given to the concerned Govt. Officials Divisional Commissioner, Collectors, Dy.Collectors, Tahsildars and Tata Trusts for coordinating the project with all departments.
3. Names of the Tata Trusts coordinators are to be intimated to all the concerned government officials for effective coordination of the project by a letter.
4. Coordination for successful implementation of pilot project.
5. Permission to access ROR data.
6. Government to provide required server space in NIC system.
7. MRSAC Nagpur to be included in the process of carrying out the pilot project in the state.

2.Settelment Commissioner

1. Settlement commissioner to monitor this project as State Coordinator for resolving challenges in the area of IT and Administration for implementation of the project and coordinate with the Government for orders as and when required.
2. Validation rules to be given to concern Talathi by office of the Settlement Commissioner Pune.
3. Settlement Commissioner to prepare guidelines for placing suggestions in remark column of village form no.12.
4. Access to ROR data
5. Talathi to take print outs after the self declaration of crops is completed by farmers for each village and paste it on the notice board of the village panchayat for Chawdi Vachan.

3.NIC Support

1. NIC to resolve IT issues.
2. NIC Pune to share technical know how for development of web service to extract data from the server.
3. Share the frozen data of ROR for fetching for the APP by the use of API.
4. Scattered data of pilot Tahsils (6) to be brought under one server which will be specially dedicated for this project.
5. Web Services to be tuned as per the requirement of the software architecture for sending and receiving of accurate and real-time data of the farmers.
6. Provision for storing of farmer's mobile number in the remarks column without overwriting the existing data.
7. Last 3 years recorded crop data village form 12 in 6 pilot Tahsils to be shared with Tata Trusts for co-relating cropping pattern.

4. IT Department GoM

1. After the scaling of the pilot to 6 Tahsils IT department to provide maintenance support to scale further.

5. Agriculture Department

1. Crop codes for each crop to be shared by Commissioner Agriculture, Pune with Tata Trusts and assign crop codes to the mixed crops/ intercrops.
2. Existing module of E-kyc to be shared with Tata Trusts.
3. Conduct joint trainings in collaboration with village Talathis

6.TATA TRUSTS

1. Development of the Mobile application for Self reporting of crops by farmers.
2. Development of Farmer interface, Talathi interface – Middleware, Officials Interface – Dashboard, Digitized Data Bank – web services to connect with Village Form 12. data available with NIC
3. Setup Self Reporting Innovation Lab to support data mining and ensure data privacy
4. Examine existing registration module for registration of mobile nos. used by farmers crop reporting – as E-kyc – existing module to be shared with Tata Trust by Agriculture Dept.
5. Man power support to be provided to NIC for developing web service if required.
6. Tata Trusts has offered its resources for a dedicated server and manpower for the project. The exclusive team will work with the State Govt. and NIC to bring in flexibility and speed to ensure that timelines are met. The hardware and the dedicated project lab will be supervised by ITD of GoM to ensure security of data transactions.
7. Installation and training of the APP.
8. Installation and training of the Middleware for Talathi.
9. District Data Center to be setup

10. Prepare project plan to carry out for each stage and activity for execution of pilot project to launch from the current Kharif crop showing operations.
11. Tata Trusts to submit draft MOU within period of 14 days to the Government – incorporating role of Government and Tata Trusts.
12. Tata Trusts to maintain confidentiality of data to be used for the pilot project.
13. App to provide provision for village Talathi to – accept / reject / edit the data reported.
14. Training aspect – for all stakeholders – Talathis, Farmers, Agriculture officers shall be arrange by the concern Collectors of the district in association with Tata Trust.
15. Independent IEC to be developed for sensitization of farmers/talathis/Revenue officers and others stakeholders.
16. Tata Trust to arrange training for TOT – for capacity building with flexibility.
17. Examine existing registration module for registration of mobile nos. used by farmers crop reporting – as E KYC – existing module to be shared with Tata Trust.
18. Last 3 years 7/12 data mining format to be developed by Tata Trusts to avoid huge variation in cropping pattern.
19. Tata Trust to make provision for capturing the lost due to natural calamities / Pest attack.
20. Application and dashboard to ensure that mobile number used by the Farmer as shared in the Self reporting crop application will not be accessible for public use but will be available to concerned Govt. functionaries on need to know basis.
21. Development of farmer's registration module.
22. Solution for change of mobile number used by farmers for crop reporting.
23. Pre-defined entry- for auto filling of farmer's data.
24. Provision for capturing Lands of farmers from multiple villages under same mobile number
25. Solutions for reporting of crops with collective/joint ownership – development of verification module in Middleware.
26. Seasonal crops validation in the system (Rabbi, Kharif /perennial/summer crops).
27. Sketch and design of newly developed APP to synchronize placement of captured crop data within boxes with 15 columns of village form 12.
28. Identification of agricultural field- provision for Latitude – Longitude when farmer takes photo in the field on the registered mobile number.
29. Offline synchronization of data on the app for Talathi if he is visiting villages with no network area. Post collection the data can be synced once network/ wifi is available.
30. Default recording of crops in case of failure by the concerned farmers.
31. Separate list of farmers with area under irrigated crops (Bagayat).
32. Separate list of farmers with area under perennial crops.
33. Textbox for putting Remarks for Talathi.
34. Total owned area and crop wise sown area by farmer to be capture for analysis purpose
35. Abstract of village crop summary MMIS Reports.

*****

नवीन प्रणालीमध्ये शेतकऱ्यांकडून स्वतः पीक पेरणी अहवाल नोंदविण्याची कार्यपद्धती

Self-Reporting of crops by farmers- Procedure

१. **तालुक्यांची निवड :-** “गाव नमुना नंबर १२ ” यासंदर्भात शेतकऱ्यांकडून स्वतः पीक पाहणी अहवाल नोंदविण्याकरिता भ्रमणध्वनी वरील आज्ञावली (Mobile App) द्वारे उपलब्ध करून देण्याचा पथदर्शी कार्यक्रम राबविण्यासाठी राज्याच्या ६ महसूली विभागांच्या एका जिल्हयातील “एक” याप्रमाणे सहा तालुक्यांची निवड खालील निकषांनुसार करण्यात आली आहे. सदर कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीत विभागीय आयुक्त यांचा सक्रिय सहभाग, मार्गदर्शन व मदत राहावी, म्हणून ६ महसूली विभागाच्या मुख्यालयाच्या जिल्हयांची निवड करण्यात आली आहे. तसेच, अशा जिल्हयांच्या जिल्हाधिकारी यांच्याशी संपर्क साधून, सल्लामसलत करून जिल्ह्यातील प्रत्येकी १ यानुसार तालुक्यांची खालील निकषांवर निवड करण्यात आलेली आहे :-

तालुका निवडीचे निकष:

- ग्रामीण भाग/ निवळ शेतीक्षेत्रात असलेल्या शेतजमिनी.
- खरीप, रब्बी, उन्हाळी पीक पेरणी समावेश.
- मोठे, मध्यम, लघु प्रकल्प अंतर्गत सिंचित / अंशातः सिंचित क्षेत्र.
- आदिवासींना दिलेला वनखात्यांचा जमिनीच्या कृषिसाठी उपयोग.
- आदिवासी खातेदारांचा समावेश.
- सक्रीय व सकारात्मक कार्यरत महसूल आणि इतर अधिकारी.
- Network connectivity & Aapple Sarkar portal उपलब्धता

२. **सदर प्रणाली विषयक प्रशिक्षण (TRAINING) :-**

१. भ्रमणध्वनी वरील आज्ञावली (मोबाईल ॲप) हाताळण्यासाठी संबंधित तलाठी/महसूल अधिकारी/कृषि विभागातील अधिकारी/कर्मचारी यांना टाटा ट्रस्ट्स च्या TEAM कडून प्रशिक्षण देण्यात येईल.
२. शेतकरी आणि ग्रामपंचायती चे पदाधिकारी व इतर संबंधितांना नवीन कार्य प्रणालीची जागरूकता यावी याकरीता टाटा ट्रस्ट्स च्या TEAM कडून प्रशिक्षण आयोजित करण्यात येईल.

३. **सदर प्रणालीची अंमलबजावणी :-**

१. संबंधित जिल्हयांच्या जिल्हाधिकारी यांच्याशी संपर्क साधून निवड केलेल्या तालुक्यातील सर्व महसूली गावांची खातेदार निहाय गट/सर्वे क्रमांकासह क्षेत्राची यादी “गा.न.न.८अ” वरून अद्यावत करून संबंधीत तलाठी यांनी अशी यादी उपलब्ध करावी.
२. या सहा तालुक्यातील संबंधित महसूली अधिकारी / प्राधिकारी, तलाठी आणि मंडळ निरीक्षक यांना प्रशिक्षण दिल्यानंतर त्यांनी राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र (NIC) यांच्याकडे डिजिटाईझ केलेल्या महसूली अभिलेख्याशी अदययावत केलेल्या गा. न. नं. ८ अ ची तपासणी करून, गाव निहाय गा.न.नं ८ अ डिजिटाईझ करावा.
३. प्रणालीचा वापरासाठी उपयोगात येणाऱ्या भ्रमणध्वनी / मोबाईल नंबरची नोंद संबंधित तलाठयाकडे करण्यात यावी. (या बाबतची सविस्तर माहिती या जोडपत्रातील “सुरक्षा उपाय” या सदराखाली अ.क्र ९ (अ, ब, क) मध्ये देण्यात आली आहे.)

४. शेतकरी आणि इतर अधिकृत वापरकर्त्याच्या स्मार्ट भ्रमणधनी /मोबाईल मधे टाटा ट्रस्ट्स च्या TEAM कडून आज्ञावलीची /अॅपची स्थापना करण्यात येईल.
५. ज्या शेतकऱ्यांकडे स्मार्ट भ्रमणधनी /मोबाईल उपलब्ध नाही त्यांनी साधा भ्रमणधनी /मोबाईल व तोही उपलब्ध नसल्यास पीक पाहणी अहवाल नोंद/अपलोड करण्यासाठी सविस्तर सूचना या जोडपत्रातील सुरक्षा उपाय या सदराखालील अ.क्र ९ ब आणि क या परिच्छेदामध्ये दिलेल्या आहेत.
६. पेरणी नंतर, शेतकऱ्यांनी १५ ते २० दिवसांच्या दरम्यान त्यांच्या शेतातील उगवण पिक निहाय छायाचित्रासह पहिली नोंद प्रणाली मध्ये अपलोड करावी.
३. त्यानंतर हंगाम संपर्यंत प्रत्येक महिन्याच्या शेवटच्या आठवड्यात त्यांच्या शेतातील उभ्या पिकांची प्रणाली मध्ये नोंद/अपलोड करावी.
४. नैसर्गिक आपत्ती उदा. अतिवृष्टी, पूर, गारफीट, वादळ, दुष्काळ, टोळ धाड (locust Strom), कीटक हळा, इत्यादी कारणांमुळे नुकसान झालेल्या पिकांची माहिती सदर प्रणाली मध्ये नोंद/अपलोड करावी.
५. प्रणालीमध्ये नोंद/अपलोड केलेल्या पिकाची माहिती “गा.न.न.१२” मध्ये उपयोगात आणलेल्या स्मार्ट भ्रमणधनी /मोबाईल नंबर सहित स्वयंमुद्रीत करणे.
६. प्रणालीमध्ये नोंदी/अपलोड केलेल्या पिकांच्या संकलनाचा स्वयं अहवाल विश्लेषणासाठी उपलब्ध करणे.

४. या प्रणालीच्या अंमलबजावणीसाठीचे सुरक्षा उपाय:-

१. ज्या गट/ सर्वे क्रमांक मधील पिकांचा अहवाल नवीन प्रणाली मध्ये सादर करण्यात येईल त्या क्षेत्राचे (field) स्थळ/स्थान दर्शविण्यासाठी GEO/GIS position तरतूद असेल. (latitude व longitude).
२. संबंधित तलाठी यांनी, नवीन प्रणालीमध्ये अपलोड केलेल्या प्रत्येक उभ्या पिकाची इतंबूत माहिती गावातील चावडीच्या माहिती फलकावर दर्शवावी.
३. नवीन प्रणालीमध्ये अपलोड केलेल्या पिकांची पडताळणी करण्यासाठी, संबंधित तलाठी यांनी शेतात पिके उभे असतानाच्या कालावधीत, आगाऊ दवंडी देऊन तारीख व वेळ निश्चित करून समुदायिक/चावडी वाचन करावे.
४. नवीन प्रणालीमध्ये पीक अहवाल सादर करण्यासाठी वापरण्यात आलेल्या भ्रमणधनीची (mobile number) व्यवस्था असेल.
५. पीक पेरणी नंतर १५ दिवसांच्या आत नवीन प्रणाली मध्ये उगवणीच्या छायाचित्रासह पहिली नोंद घेऊन व त्या नंतर उभ्या पिकांचा तपशील (जून ते सप्टेंबर- खरीप पीक, नोव्हेंबर ते एप्रिल रब्बी पीक आणि मार्च ते जून उन्हाळी पीक) नोंद/अपलोड करण्याची व्यवस्था असेल.
६. प्रत्येक महिन्याच्या शेवटच्या आठवड्यात नोंद केलेल्या पिकांची तलाठयाकडून सामुदायिक/चावडी वाचन करण्याची व्यवस्था.
७. शंका आल्यास संबंधित तलाठी यांनी नोंद/अपलोड केलेल्या पिकांची शेतात पीक उभे असताना १५ दिवसांच्या आत स्थळ पहाणी करून पिकाचा तपशील निश्चित करावा अन्यथा शेतकऱ्यांकडून नोंद/अपलोड केलेला पिकांचा तपशील अंतिम समजण्यात येईल.
८. त्याच प्रमाणे शेतकऱ्यानी देखील प्रणालीमध्ये नोंद/अपलोड केलेल्या त्यांच्या पिकाबाबत, तसेच गावातील माहिती फलकावर दर्शविण्यात आलेल्या तपशीलात तफावत आढळून आल्यास माहिती फलकावर दर्शविण्यात दिनांक पासून १५ दिवसाच्या आत लेखी निवेदन दयावे. त्यानंतर तलाठी यांनी वर नमूद केलेली कारवाई करून पिकांचा तपशील अंतीम करावा.

९. (अ) शेतकऱ्यानी त्यांच्या स्मार्ट भ्रमणधनी /मोबाईल किंवा या कामासाठी वापरण्यात येणाऱ्या इतर कोणताही स्मार्ट भ्रमणधनी / मोबाईल नंबरची संबंधित तलाठयाकडे आगाऊ नोंद करावी.

(ब) ज्या शेतकऱ्याकडे स्मार्ट मोबाईल नसल्यास त्यांच्याकडील साधा भ्रमणधनी / मोबाईल नंबरची संबंधित तलाठयांकडे आगाऊ नोंद करून आपल्या पिकांचा तपशील SMS द्वारे प्रणाली मध्ये नोंदणी/अपलोड करावा.

(क) ज्या शेतकऱ्या कडे स्मार्ट/साधा मोबाईल फोन नाही किंवा तशी व्यवस्था करू शकत नाहीत, त्यांनी गाव कामगार तलाठयाकडे उपलब्ध असलेल्या स्मार्ट मोबाईल/Tablet चा वापर करून आपल्या पिकांचा तपशील जोडून अपलोड करावा.

१०. शेतकऱ्यांनी प्रणालीचा वापर करण्यासाठी उपयोगात आणलेला भ्रमणधनी / मोबाईल नंबरची नोंद गाव नमुना नंबर १२ मधील शेळ्याच्या रकान्यात करण्यात यावी.

५. या प्रणालीच्या अंमलबजावणीसाठी समन्वय समिती:-

कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीसाठी आणि प्रगतीचा आढावा घेण्यासाठी खालील नमूद केल्याप्रमाणे राज्यस्तर आणि जिल्हा स्तर समन्वय समित्या गठीत करण्यात येत आहेत.

(अ) राज्यस्तर समन्वय समिती

अ.क्र	राज्यस्तर समिती	पदनाम
१	अपर मुख्य सचिव (महसूल)	अध्यक्ष
२	अपर मुख्य सचिव (कृषि)	सदस्य
३	जमाबंदी आयुक्त व संचालक, भूमी अभिलेख, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.	सदस्य
४	राज्य सुचना विज्ञान अधिकारी (एस.आय.ओ.), राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र	सदस्य
५	टाटा ट्रस्टस चा प्रतिनिधी	सदस्य
६	सह सचिव (ज-१अ)	सदस्य सचिव

(ब) जिल्हास्तर समन्वय समिती

अ.क्र	जिल्हा स्तर समिती	पदनाम
१	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२	अधीक्षक कृषि अधिकारी.	सदस्य
३	संबंधित उप विभागीय अधिकारी (महसूल)	सदस्य
४	डी. आय.ओ., राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केंद्र	सदस्य
५	टाटा ट्रस्टस चा प्रतिनिधी	सदस्य
६	संबंधित तहसीलदार	सदस्य सचिव